

Тетяна МИХЕД, д-р філол. наук, проф.

ORCID ID: 0000-0001-8041-1210

e-mail: t.mykhed@knu.ua

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Лілія МІРОШНИЧЕНКО, д-р філол. наук, проф.

ORCID ID: 0000-0003-1339-7708

e-mail: l.miroshnychenko@knu.ua

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ТАРАС ШЕВЧЕНКО І ШОТЛАНДСЬКА ЛІТЕРАТУРА: СПАДОК ЕДВІНА МОРГАНА

Вступ. *Стаття присвячена аналізу перекладу вірша "Заповіт" Т. Шевченка видатним шотландським поетом Едвіном Морганом, творчість якого невідома як вітчизняним науковцям, так і читацькому загалу. Е. Морган, визнаний класик шотландської поезії і шанований перекладач-поліглот, належить до діячів Шотландського літературного відродження, котрі своїм завданням бачили збереження національної культури, духовності, ідентичності всупереч імперському колоніальному тиску Британії. В "Заповіті" Кобзаря він віднайшов спільні для обох літератур і націй, що впродовж століть протистояли імперській навалі, теми й мотиви, які не втратили своєї актуальності і поетичної апелятивності. Актуальність розвідки інтенсифікована сучасним історично-політичним контекстом російсько-української війни, коли Шевченкове слово звучить як заклик до збереження своєї духовності у протистоянні загарбникам.*

Методи. *Задіяні текстологічний, постколоніальний, біографічний, компаративний та структурно-семантичний методи.*

Результати. *З-поміж поетів другої хвилі Шотландського літературного відродження Е. Моргана визначають як найбільш еклектичного та експериментального. Його завжди вабили інші національні літератури, а міжкультурний діалог постав модусом і водночас втіленням його власної поетичної сутності. Відвідини м. Києва у 1955 р. і спілкування з професором А. Білецьким пробудили інтерес Е. Моргана до національної української поезії, уособленням якої став для нього Т. Шевченко. Перекладом "Заповіту" Морган посів*

почесне місце у шотландській Шевченкіані. Зіставлення оригінального тексту і перекладу демонструє збереження перекладачем основних мотивів Шевченкового "Заповіту". Аналіз засвідчив унікальність поетичного голосу як Кобзаря, так і його інтерпретатора, а також оприявнив його вартісність в українсько-шотландському міжкультурному діалозі.

Контекст війни сприяв факту оприлюднення у 2023 р. досі невідомого перекладу. Джеймсу Ренну з Університету Глазго вдалося відшукати рукопис в архівах Е. Моргана. За його оцінкою, шотландський мисленик у перекладі 1950-х років виявляє тонке чуття і співпереживання трагічному періоду в історії українства, акцентуючи поєднання публічної відваги й особистої стійкості, свідками чого ми є сьогодні.

Виконаний Е. Морганом англомовний переклад "Заповіту" друкується в Україні вперше.

Висновки. При перекладі Шевченкового "Заповіту" Е. Морган адаптує його до англійської поетичної традиції, зберігаючи ключові образи, намагаючись при цьому зробити український текст зрозумілим англомовному читачеві. Встановлено, що для шотландця Моргана "Заповіт" Т. Шевченка став обширом реалізації *Dichtung* (Х. Арендт), адже для нього, як і для Кобзаря, література – спосіб осмислення світу й людського досвіду. Поетичне слово здатне протистояти забуттю й тоталітарному стиранню ідентичності, тому *Dichtung* – це форма опору, простір, в якому людина може зберегти свободу і гідність, що переконливо продемонстрував перекладом Шевченкового "Заповіту" Е. Морган в середині ХХ ст. і про що світ дізнався через сімдесят років і через рік після початку великої війни.

Ключові слова: Тарас Шевченко, Едвін Морган, "Заповіт", шотландська література, постколоніалізм, українська поезія, англійська традиція, національна ідентичність.

Вступ

Історія англійських перекладів поезії Т. Шевченка нараховує понад століття, починаючи від 1911 року, коли Е. Л. Войніч (Ethel L. Voynich) надрукувала зб. "Шість ліричних віршів" Т. Шевченка, включно із "Заповітом", що досі утримує статус одного із найбільш довершених, з-поміж відомих понад двадцяти англомовних інтерпретацій. Різнобічному літературознавчому аналізу перекладів Дж. Віра (John Weir), П. Селвера (Paul Selver),

В. Річ (Vera Rich), А. Мотиля (Alexander John Motyl) та ін. присвячені праці О. Жомніра, Дж. Луцького, О. Пріцака, М. Шкандрія і багатьох інших вітчизняних та зарубіжних науковців, що простежують як особливості індивідуальної стратегії перекладу у кожному конкретному випадку й орієнтованість на приступність тексту англomовному читачеві, так і прочитання Шевченкового твору в контексті постколоніальної культурної політики та крізь оптику національної ідентичності. Зосібна це стосується зіставлення з шотландською культурою і літературою, діячі якої, починаючи з Р. Бернса і В. Скотта і працюючи, як і Т. Шевченко, в мажоритарному імперському просторі, відстоювали ідеї національної самобутності й окремішності, не цураючись відвертого декларування патріотичного пафосу.

Актуальність розвідки інтенсифікована сучасним історично-політичним контекстом війни, коли відстоювання національної ідентичності й культури з площини академічних студій перейшло, буквально, на поле бою, і коли Шевченкове слово звучить як заклик до збереження своєї духовності у протистоянні загарбникам.

Мета дослідження – проаналізувати і ввести до наукового обігу досі невідомий англomовний переклад Шевченкового "Заповіту", проілюструвати його самобутність і вартісність, а також присутність в українсько-шотландському міжкультурному діалозі.

Методи

Серед методів, що придалися при аналізі, задіяні текстологічний, постколоніальний, біографічний, компаративний, структурно-семантичний.

Результати

У контексті шотландської літератури постать Т. Шевченка звично скеровує до дуалізму Шевченко-Бернс, оскільки обидва – у статусі "національного барда", обидва з народу і виразники його інтересів, і тип художньої творчості – один на двох, романтичний.

Сьогодні маємо підстави долучити ще одне ім'я до шотландської теки Т. Шевченка – це ім'я поета, професора англійської літератури, етнічного шотландця Едвіна Джорджа

Моргана (Edwin George Morgan, 1920–2010). Вітчизняне літературознавство обійшло його своєю увагою. Незнаний він і читацькою спільнотою; у популярній вікі-енциклопедії, точніше її українській версії, наразі відсутня стаття про нього, тоді як світові Едвін Морган відомий як перекладач англосаксонської епічної поеми "Беовульф", поет-новатор та один із чільних представників Шотландського відродження – літературного руху, започаткованого Г'ю Макдіармідом та його однодумцями у повоєнні роки.

Тоді у 1920-х у фундамент руху було покладено думку про автентичну культуру Шотландії і водночас прагнення до її оновлення, зокрема відмову від надмірно сентиментального. Важливо було поєднати експериментальний струмінь поетичної творчості з розширенням використання народної мови та інтересом до гельської давнини. Макдіарміду вдалося створити унікальний ресурс для модернізації поетичної мови – *lallans*, тобто "синтетичну" мову для суто літературної мети. На лаланс написаний найвідоміший твір автора – епічна поема "П'яничка оглядає чортополох" (*A Drunk Man Looks at the Thistle*, 1926), яку вважають вершинним твором літературного руху та *magnum opus* поета, котрий, слід зазначити, після її публікації плідно працював ще пів століття (Мірошниченко, 2025, с. 185–191). На загал Шотландське відродження підставно визначають як важливий внесок шотландських авторів у світовий літературний модернізм (Lyll, & McCulloch, 2011, p. 1).

Як поет уже постмакдерміадівської доби Е. Морган перебував у постійному пошуку нових виразних форм, проникливої художньої образності у зображенні рідної Шотландії. Він, як і інші поети, котрі дебютували у 1960–70-х, поділяв думку свого впливового попередника про зв'язок мови та картини світу і "розуміння поетичного акту як такого, що бере початок у мові". Разом із тим його виокремлюють у когорті поетів другої хвилі Шотландського літературного відродження, характеризуючи водночас і як "найбільш еклектичного, енергійного та експериментального" (Carruthers, & McIlvanney, 2012, p. 9). Моргана завжди вабили інші національні літератури, оригінальні поетичні практики різних літературних традицій. Що б сам він не писав – від сонетів до фігурних віршів чи "звукової" поезії

(sound poetry), міжкультурний діалог постає модусом і водночас втіленням його поетичної сутності, свідомо обраним шляхом, в основі якого загострене відчуття мови / мов. Феномен Моргана полягає у тому, що характерна для нього шотландська тема ніколи не ставала обмеженням, а якраз навпаки – робила відкритим до широких культурних обріїв світу. На його "openness to the international" літературознавчий дискурс, надто останніх двох десятиліть, відгукнувся розлогою палітрою методологічних підходів та концептуальних фреймів (Stafford, 2012, p. 238).

Морган – серед улюблених поетів шотландців, і власне через це у 2004 р. був першим, кого вшанували титулом Національного поета Шотландії – "Макар" (у перекладі з шотландської *makar* означає поет). Варто нагадати, що роль поета в Шотландії має виразну специфіку, а її значення сягають ще часів філідів, коли до слів професійних поетів уважно прислухалися при дворах королів, довіру до них мав і простий народ. У ХХІ столітті важливі події теж відбуваються за участі шанованих поетів: з нагоди відкриття роботи шотландського парламенту у 2004 році Морган написав вірш (*Poem for the Opening of the Scottish Parliament*), а поетичні рядки Макдерміада (*Little White Rose*) були викарбувані на камені на стіні будівлі парламенту.

Чому Морган має зацікавити українського читача? Аби відповісти на це запитання, варто найперше повернутися у 50-і роки минулого століття. Делегація представників культури від Товариства дружби Шотландія–СРСР (the Scotland-USSR Friendship Society) упродовж квітня–травня 1955 року здійснила шеститижневий тур містами СРСР, серед яких було два українських – Київ та Одеса. Серед учасників делегації – Е. Морган. У його щоденниках збереглися численні матеріальні пам'ятки цієї подорожі, зокрема вирізка з київської українськомовної вечірньої газети із фотографією шотландської делегації та поштівка від професора Андрія Білецького. Український поліглот-лінгвіст зробив запис голосу Моргана під час його перебування в Києві, згодом вони листувалися; Морган надсилав книжки про шотландську та гельську мови й просив інформацію про мови Кавказу (лист від 13 вересня 1955 р.)

(Rann, 2023b). В архіві Андрія Білецького і Тетяни Чернишової листи від Е. Моргана не зафіксовані (Чернухін та ін., 2014).

Знайомство Білецького і Моргана припало на київську весну 1955 року. На тогочасній світлині вул. Володимирська, якою у компанії гостей і господарів Морган прогулюється середмістям, вбраний у традиційний шотландський чоловічий одяг – кілт, на ремені спідниці шкіряна сумка – спорран, жакет, на ногах хоси (панчохи). Він іде повз Червоний корпус університету Шевченка... Фотографії з цієї поїздки стануть частиною величезного архіву, який після його смерті у 2010 р. оприлюднять і почнуть активно досліджувати.

У маленькому записнику Морган занотовував свої враження від подорожі, фіксуючи як певний момент в історії СРСР, про що свідчать згадки про Хрущова і пізніше вклеєні газетні вирізки про процес деєсталінізації, так і його безпосередню реакцію на життя в СРСР у 1955 році. Київ для нього "дуже симпатичне місто" приблизно розміром із Глазго, яке він полюбив, як і доброзичливих усміхнених містян (Rann, 2023a).

Після повернення до Глазго, Морган відвітує про далеку подорож у публікації для *The Glasgow Herald* ('Enigma and Paradox: Face of Russia') не політичними штампами, а передовсім емоційними враженнями про життя людей. І що більше – перекладе англійською мовою чотири вірші українських поетів: "Заповіт" і фрагмент "Причинної" (перша строфа) Т. Шевченка і "Давню весну" та "Contra Spem Spero!" Л. Українки, в яких зацентрував і увиразнив ідею непроминальної ненависті до ворогів. І хоч інтерес до української культури не став для нього чимось постійним, та все ж перекладом "Заповіту" Морган посів почесне місце у шотландській Шевченкіані. Початок його входження у цей канон стався вже по його смерті і через майже сімдесят років після виконання перекладу. Та час оприлюднення тексту перекладу не випадає називати випадковим: квітень 2023 р. – у розпалі російське вторгнення в Україну, яке, тепер ми знаємо, переросло у повномасштабну довготривалу війну.

Світова спільнота і тоді, і сьогодні по-різному реагує на російсько-українську війну та її перебіг. Але саме агресія Росії навесні 2023 року спонукала доктора Джеймса Ренна (James Rann), славіста з Університету Глазго і щирого симпатика

України, згадати про українські архіви, де зберігаються неоприлюднені рукописи Е. Моргана. Шотландський мисленик, про що свідчать його переклади 1950-х років, виявляє тонке чуття і співпереживання трагічному періоду в історії українства, акцентуючи поєднання публічної відваги й особистої стійкості, свідками чого ми є сьогодні – так відповідала і відповідає Україна на вороже вторгнення (Rann, 2023b). За словами Ренна, час зосередитись на промоції недооціненого українського мистецтва, яке ще й перебуває під загрозою (Rann, 2023a). В оптиці постколоніалізму він звертає увагу на невивчені досі колоніальні світоглядні засади росіян, таким чином обґрунтовуючи нагальність таких студій перед обличчям російської агресії.

Мистецтву поетичного слова серед чинників формування національної свідомості спротиву належить одне з чільних місць, про що, знову ж таки, свідчить відчутний суспільним загалом неймовірний розквіт вітчизняної поезії і прози впродовж останніх чотирьох років. Знову запитання – чому? Наведемо кілька з можливих відповідей, які в різні часи запропонували діячі культури. Так, Арістотель уважав, що тільки поезія передає універсальні істини, на відміну від тимчасових, чим опікується історія. Буквально: "<...> поезія і філософськи глибша, і серйозніша за історію – поезія говорить більш про загальне, а історія про окреме" (Арістотель, 2018, с. 62). Власне йдеться про те, що мистецтво слова здатне виходити за межі конкретної історичної ситуації й ставати потужним джерелом трансформації сучасності. Про це говорить і Ханна Арендт, розмірковуючи про *Dichtung* (творче слово), тобто поезію як простір свободи і творчості, не обмежений історичним часом та мовними регламентаціями.

Коли в 2023 році Джеймс Ренн узяв до рук рукописи і нотатки Е. Моргана, то, за його словами, відчув, що історія незникома – Шевченкові переклади Моргана звучать свіжо, сучасно, оскільки він прагнув передати не так риму і ритм, чи, слідуючи правилам, архаїзувати переклад у відповідності до вікторіанської традиції, але донести потужний імпульс національного спротиву, для якого немає обмежень у часі (Rann, 2023b).

Чому поліглот Морган узявся до перекладів з української, мови, якої він не знав? Вірогідно, навів його на цю думку саме А. Білецький, разом із яким він придбав видання "Кобзаря" 1954 року із серії "Шкільна бібліотека" (видавництво "Радянська школа") за редакцією Олександра Білецького, а ще переклад "Кобзаря" російською – мовою, якою він досконало володів. Через пів століття обидві книги, ставши частиною архіву Моргана, поповнили українську колекцію ("library's small Ukrainian section", за словами Дж. Ренна) бібліотеки університету Глазго. Автограф Моргана на одній із них – як згадка про колишнього власника і нагадування про важливий внесок видатного поета і висококласного перекладача в англомовного Шевченка, якого він відчув і переказав своїм шотландським серцем.

І знову запитання: а як же Морган перекладав, не знаючи мови оригіналу? Відомо, що він звирявся з російським і кількома англійськими, вже канонічними перекладами "Заповіту". Але є ще одна деталь, яка доповнює портрет Моргана-перекладача. Серед мешканців Глазго знайшов етнічного українця, якого просив читати вголос Шевченків "Заповіт", вслухаючись у мелодику української мови, в пророче і водночас ліричне звучання Шевченкового слова.

Для Моргана, визнаного перекладача з латини і французької, угорської і російської, італійської і староанглійської, це був непростий виклик, але подоланий – цілком у притаманному йому експериментально-креативному дусі. У поважному віці 80 років у вірші "У вісімдесят" (*At Eighty*) Морган так говорить про своє розуміння творчості: "Скеруйте човен у невідоме, compañeros / Скеруйте човен, хай у які моря... скеруйте його в невідоме! / Невідоме – найкраще, його поклик найсильніший..." ("Push the boat out, compañeros / Push the boat out, whatever the seas.... push it all out into the unknown! / Unknown is best, it beckons best...").

Зіставлення оригінального тексту і перекладу дозволяють говорити про збереження перекладачем основних мотивів Шевченкового "Заповіту":

1. Зображення питоми українського впізнаваного ландшафту – степу, Дніпра, ланів.

Степ: "Серед степу широкого, на Вкраїні милій" – "In the heart of the broad Ukrainian steppe-land / Where **my heart is bound**". Поява у Моргана метафори "heart is bound – тут моє серце" акцентує глибоко особисту приналежність поета до рідної землі (вид. наше).

Дніпро: "І Дніпро, і кручі... Як реве ревучий" – вдало відтворений могутній образ Дніпра і його круч: "The Dnieper's craggy banks, and the Dnieper, / The thunderer and its roar".

Лани/гори: "І лани, і гори – все покину" – "Will these fields be left by me. / And the hills be abandoned" – тут певна втрата поетичної образності, позаяк *fields* звучить прозаїчніше за лани.

2. Кров ворогів як символ національного визволення – "Як понесе з України у синє море кров ворожу" – "Once the Ukrainian river has carried / Our enemies' blood to the sea, / To the blue blue sea". Шевченкове "Кайдани порвіте, вражою злою кров'ю/ Волю окропіте" – у Моргана прибирає символічну християнську конотацію хрещення кров'ю: "Baptise freedom with the hated / Blood from hostile veins".

3. Релігійний мотив – Шевченків скепсис щодо Бога ("А до того я не знаю Бога") у Моргана втрачає непримиренну декларативність – "But till that time comes, I have no prayer; / I do not know **this** God", завдячуючи появі вказівного займенника **this**, що інтимізує ставлення поета до Господа (вид. наше).

4. Силабо-тонічну організацію вірша Шевченка з його відчутним народнописанним ритмом Морган замінює на вільніший, баладний ритм, властивий шотландській фольклорній традиції, зберігаючи мелодійність, але не метр.

5. Морган зумів не тільки відтворити Шевченкові повтори – "Було видно, було чути", "реве ревучий", а й алітерацію – "The thunderer and its roar", "blue blue sea".

6. Шевченків заклик зберегти пам'ять про поета, пом'янувши його "Незлим тихим словом", що звучить у суголоссі з українською народною розмовною інтонацією, у Моргана стає "Keep my memory, and put in gently / One good word for me" – теж розмовно, але менш поетично і проникливо.

7. І найголовніше – Морган майстерно передає непоступливий, спонукальний, пророчий заклик Шевченка до дії – "Поховайте та вставайте, кайдани порвіте", англійський варіант – "Bury me low, and then be rising, / Stand and break the chains".

Дискусія і висновки

Висновуючи, зазначимо, що Едвін Морган при перекладі Шевченкового "Заповіту" адаптує його до англійської поетичної традиції, зберігаючи ключові образи, намагаючись при цьому зробити український текст простим і зрозумілим англійському читачеві.

Для шотландця Моргана "Заповіт" Тараса Шевченка став обширом реалізації *Dichtung*, адже для нього, як і для Кобзаря, література аж ніяк не фікшн, точніше, не лише фікшн, а спосіб осмислення світу й людського досвіду. Погодимось з Шевченком, Морганом і Арендт: поетичне слово здатне протистояти забуттю й тоталітарному стиранню ідентичності. Тому *Dichtung* – це не втеча від реальності, а форма опору, поезія – це простір, де людина може зберегти свободу і гідність, що переконливо продемонстрував перекладом Шевченкового "Заповіту" Едвін Морган у далекому 1955 р., і про що світ дізнався через сімдесят років, і через рік після початку великої війни.

"Заповіт" Тараса Шевченка у пер. Е. Моргана

'Testament'

*Once I'm dead, then you must lay me
In the grave, in a burial-mound
In the heart of the broad Ukrainian steppe-land
Where my heart is bound.
For there to my senses the endless meadows
Will stretch as they stretched before,
And the Dnieper's craggy banks, and the Dnieper,
The thunderer and its roar.

Once the Ukrainian river has carried
Our enemies' blood to the sea,
To the blue blue sea... ah, then only
Will these fields be left by me.
And the hills be abandoned, and in prayer
May I fly even to God...
But till that time comes, I have no prayer;
I do not know this God.*

*Bury me low, and then be rising,
Stand and break the chains,
Baptize freedom with the hated
Blood from hostile veins.
And then in that great company
The new brothers of the free,
Keep my memory, and put in gently
One good word for me.*

(Zapovit, 1845)

Текст перекладу Е. Морганом "Заповіту" Т. Шевченка публікується за згодою Тресту Едвіна Моргана.

**Е. Морган прогулюється вул. Володимирською
у м. Києві. 1955 р.**

**Фото надане "Архівами та спеціальними колекціями"
Університету Глазго, з колекції документів Едвіна Моргана
(GB 247 MS Morgan H/1)**

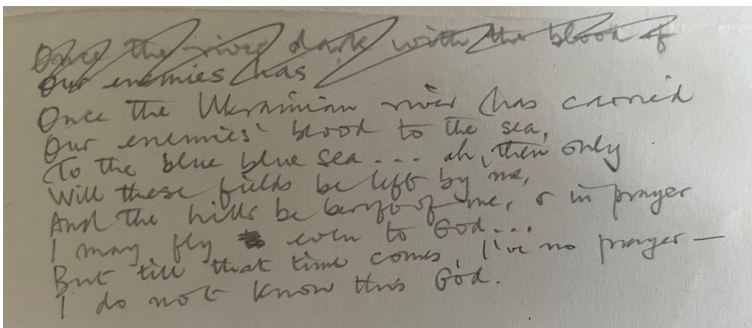

Фото фрагменту рукопису перекладу "Заповіту" Т. Шевченка
Надане "Архівами та спеціальними колекціями"
Університету Глазго, з колекції документів Едвіна Моргана
(GB 247 MS Morgan P/1/102)

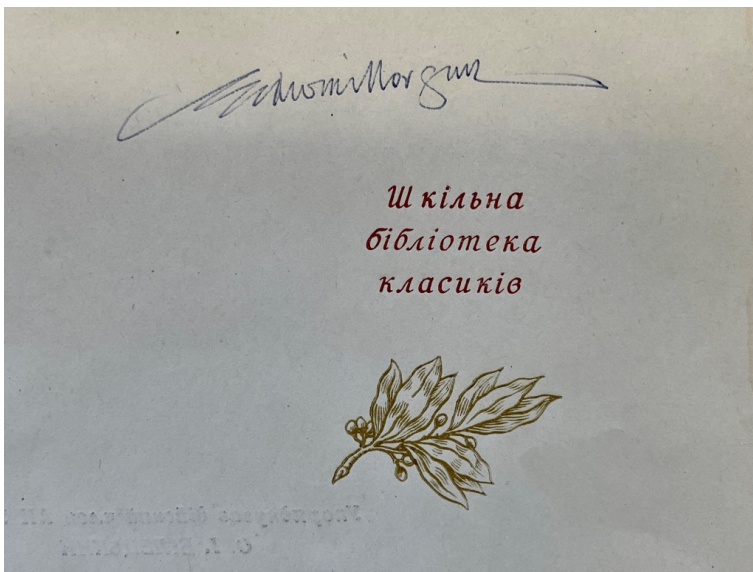

Фото першої сторінки придбаного у м. Києві примірника
"Кобзаря" 1954 року (за ред. Олександра Білецького,
серія "Шкільна бібліотека" видавництва "Радянська школа")
з підписом Е. Моргана. Надане Дж. Ренном

Світлини надані Джеймсом Ренном, "Архівами та спеціальними колекціями" Університету Глазго, з колекції документів Едвіна Моргана. Публікуються за згодою Тресту Едвіна Моргана.

Внесок авторів: Тетяна Михед – написання (концептуалізація, методологія, оригінальна чернетка, редагування), Лілія Мірошніченко – написання (концептуалізація, методологія, оригінальна чернетка, редагування).

Список використаних джерел

- Арістотель. (2018). *Поетика*. (Серія "Істини"). Фоліо.
- Афоніна, І., Ворошилова М. (2020). Інтерпретація художніх засобів під час перекладу вірша Т. Г. Шевченка "Заповіт" англійською мовою. *Вчені записки Таврійського Національного Університету імені В.І.Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Т. 31(70), № 4, Ч. 3. Видавничий дім "Гельветика", 11–17.
- "*Заповіт*" мовами народів світу (1989). *Антологія*. (Упоряд., авт. вступ. ст. і прим. Б. В. Хоменко; наук. ред. А. О. Білецький). Дніпро.
- Мірошніченко, Л. (2025). Г'ю Макдіармід. "No Scotland, no me". *Антологія шотландської літератури*. (За ред. Михед Т., Мірошніченко Л.). Генеза, 185–191.
- Мітіна Т. В. (2023). Інтерпретації поеми "Катерина" та вірша "Заповіт" Тараса Шевченка в перекладах Джона Віра (у парадигмі екологічного перекладознавства). *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Іноземна філологія*, Т. 1, № 54, 31–36.
- Чернухін Є. та ін. (2014). *Архів українських філологів А. О. Білецького і Т. М. Чернишової у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Біографічне дослідження. Науковий каталог. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Режим доступу: https://irbis-nbuv.gov.ua/ir_fond/364
- Carruthers, G., McIlvanney, L. (2012). Introduction. In *The Cambridge Companion to Scottish Literature*. (Cambridge Companions to Literature). G. Carruthers, L. McIlvanney (eds.). Cambridge UP, 1–13.
- Lyall, S., McCulloch, M. P. (2011). Introduction. *The Edinburgh Companion to Hugh MacDiarmid*. (Edinburgh Companions to Scottish Literature). S. Lyall, M. P. McCulloch (eds.). Edinburgh UP, 1–5.
- Rann, J. (2023a). *Ukrainians Wha Hae*. Available at: <https://tribunemag.co.uk/2023/04/ukrainians-wha-hae>
- Rann, J. (2023b). *Eddie and the Library Angel: Ukrainian Poetry in the Edwin Morgan Archive*. University of Glasgow Library Blog. Available at: <https://universityofglasgowlibrary.wordpress.com/2023/06/29/eddie-and-the-library-angel-ukrainian-poetry-in-the-edwin-morgan-archive/>

Stafford, F. (2012). 'What is the language using us for?': Modern Scottish Poetry. In *The Cambridge Companion to Scottish Literature*. (Cambridge Companions to Literature). G. Carruthers, L. McIlvanney (eds.). Cambridge UP, 233–247.

References

Afonina, I., Voroshylova M. (2020). Interpretatsiya khudozhnikh zasobiv pid chas perekladu virsha T. H. Shevchenka "Zapovit" anhliys'koyu movoyu. *Vcheni zapysky Tavriys'koho Natsional'noho Universytetu imeni V. I. Vernads'koho. Seriya: Filolohiya. Sotsial'ni komunikatsiyi*. T. 31(70) № 4 Chastyna 3. Vydavnychyy dim "Hel'vetika", 11–17.

Aristotel'. (2018). *Poetyka*. (Seriya 'Istyni'). Folio.

Carruthers, G., McIlvanney, L. (2012). Introduction. In *The Cambridge Companion to Scottish Literature*. (Cambridge Companions to Literature). G. Carruthers, L. McIlvanney (eds.). Cambridge UP, 1–13.

Chornukhin, Ye. ta in. (2014). *Arkhiv ukrayins'kykh filolohiv O. O. Bilets'koho ta T. M. Chernyshovoyi u fondakh Instytutu rukopysu Natsional'noyi biblioteky Ukrayiny imeni V. I. Vernads'koho*. Biohrafichne doslidzhennya Naukovyy katalog Natsional'na biblioteka Ukrayiny imeni V. I. Vernads'koho. Rezhym dostupu: https://irbis-nbuv.gov.ua/ir_fond/364

Lyall, S., McCulloch, M.P. (2011). Introduction. *The Edinburgh Companion to Hugh MacDiarmid*. (Edinburgh Companions to Scottish Literature). S. Lyall, M.P. McCulloch (eds.). Edinburgh UP, 1–5.

Miroshnychenko, L. (2025). Hugh MacDiarmid. "No Scotland, no me". *Antolohiya shotlands'koyi literatury*. (Za red. Mykhed T., Miroshnychenko L.). Heneza, 185–191.

Mitina, T. V. (2023). Interpretatsiyi poemu "Kateryna" ta virsha "Zapovit" Tarasa Shevchenka u perekladakh Dzhona Vira (u paradyhmi ekolohichnoho perekladoznavstva). *Visnyk Kyyivs'koho natsional'noho universytetu im. T. Shevchenka. Seriya: Inozemna filolohiya*, t. 1, № 54, 31–36.

Rann, J. (2023a). *Ukrainians Wha Hae*. Available at: <https://tribunemag.co.uk/2023/04/ukrainians-wha-hae>

Rann, J. (2023b). *Eddie and the Library Angel: Ukrainian Poetry in the Edwin Morgan Archive*. University of Glasgow Library Blog. Available at: <https://universityofglasgowlibrary.wordpress.com/2023/06/29/eddie-and-the-library-angel-ukrainian-poetry-in-the-edwin-morgan-archive/>

Stafford, F. (2012). 'What is the language using us for?': Modern Scottish Poetry. In *The Cambridge Companion to Scottish Literature*. (Cambridge Companions to Literature). G. Carruthers, L. McIlvanney (eds.). Cambridge UP, 233–247.

Zapovit movamy narodiv svitu (1989). *Antolohiya*. (Uporyad., avt. vstup. st. i pry. B. V. Khomenko; nauk. red. A. O. Biletskyi. Dnipro.

Отримано редакцією збірника / Received: 10.04.26

Прорецензовано / Revised: 16.04.26

Схвалено до друку / Accepted: 26.05.26

Опубліковано / Published: 29.05.26

Tetiana MYKHED, DSc (Philol.), Prof.

ORCID ID: 0000-0001-8041-1210

e-mail: t.mykhed@knu.ua

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Lilia MIROSHNYCHENKO, DSc (Philol.), Prof.

ORCID ID: 0000-0003-1339-7708

e-mail: l.miroshnychenko@knu.ua

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

TARAS SHEVCHENKO AND SCOTTISH LITERATURE: THE LEGACY OF EDWIN MORGAN

Background. *This article analyzes the translation of Taras Shevchenko's poem, 'Testament' (Zapovit), made by the distinguished Scottish poet Edwin Morgan, whose work remains largely unknown to both Ukrainian scholars and the general readership. E. Morgan, a recognized classic of Scottish poetry and an esteemed polyglot translator, belongs to the figures of the Scottish Literary Renaissance who regarded the preservation of national culture, spirituality, and identity as their mission in the face of Britain's imperial colonial pressure. In Shevchenko's 'Testament', he identified themes and motifs, shared by both literatures and nations that, over centuries, resisted imperial domination. These motifs have retained their relevance and poetic appeal. The topicality of this study is reinforced by the contemporary historical and political context of the Russian-Ukrainian war, in which Shevchenko's word resonates as a call to preserve spiritual identity in resistance to the aggressors.*

Methods. *The study employs textual, postcolonial, biographical, comparative, and structural-semantic methods.*

Results. *Among the poets of the second wave of the Scottish Literary Renaissance, E. Morgan is regarded as the most eclectic and experimental. He was consistently drawn to other national literatures, and intercultural dialogue emerged both as a mode and as an embodiment of his poetic essence. His visit to Kyiv in 1955 and interaction with Professor A. Biletskyi stimulated Morgan's interest in Ukrainian national poetry, personified by Taras Shevchenko. Through his translation of 'Testament', Morgan secured an honorable place within Scottish Shevchenko studies. Both texts testify to the translator's preservation of the central motifs of Shevchenko's poem. It also confirms the uniqueness of the poetic voice of both the Kobzar and his interpreter, while also revealing its significance within Ukrainian–Scottish intercultural dialogue.*

The context of the current war contributed to the publication in 2023 of a previously unknown translation. James Rann of the University of Glasgow succeeded in finding the manuscript in Morgan's archives. In his assessment, Morgan's translation of the 1950s, demonstrates a subtle sensitivity and empathy toward the tragic period in Ukrainian history, emphasizing the combination of public valour and private resilience – qualities we are witnessing today.

Morgan's translation of 'Testament' is published in Ukraine for the first time.

Conclusions. *In translating Shevchenko's 'Testament', E. Morgan adapts it to the English poetic tradition while preserving its key images, striving to make the Ukrainian text comprehensible to an English-speaking audience. It has been established that, for the Scottish poet Morgan, Shevchenko's 'Testament' became a space for the realization of Dichtung (H. Arendt), since for him, as for the Kobzar, literature constitutes a means of interpreting the world and human experience. The poetic word is capable of resisting oblivion and the totalitarian erasure of identity; thus, Dichtung represents a form of resistance – a space in which an individual may preserve freedom and dignity. This is convincingly demonstrated by Morgan's translation of Shevchenko's 'Testament' in the mid-twentieth century, a fact that became known to the world seventy years later and one year after the outbreak of the full-scale war.*

Keywords: *Taras Shevchenko, Edwin Morgan, 'Testament', Scottish literature, postcolonialism, Ukrainian poetry, English tradition, national identity.*

The text of E. Morgan's translation of T. Shevchenko's 'Testament' is published with the permission of the Edwin Morgan Trust. Photographs are courtesy of James Rann and the University of Glasgow Archives & Special Collections, Papers of the Edwin Morgan collection, and are published with the permission of the Edwin Morgan Trust.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.